

Kjucker

Innføringshefte for nybegynnere

Foto: Siri Kvaløe

soppognyttevekster.no

Formålet med heftet

Soppsesongen i Norge er kort, noen måneder sommer/høst. Men fortvil ikke om du kunne tenke deg en lengre soppsesong. Med dette heftet ønsker vi å gi inspirasjon til å se etter sopper som har sesong hele året, nemlig kjukene. Kjuke er en stor gruppe som til dels kan være vanskelig å bestemme. Vi håper heftet kan være det første skrittet til å lære seg noen «flyvende tallerkener» festet i trær, som de fleste av oss legger merke til og kanskje beundrer, men ikke vet navnet på. Vi har valgt ut noen store og iøynefallende kjuke og de hyppigst forekommende artene som det heller ikke bør by på problemer å bestemme ved hjelp av heftet. Forbundet har et eget forum for medlemmer som er interessert i kjuke.

Hvis noen av dere blir inspirert og vil lære mer, kan dere gjerne ta kontakt med Kjukelaget, du finner oss på kjukelaget.soppognyttevekster.no.

Hva er en kjuke?

Kjuke er en betegnelse på sopp som er vedboende og som får næring ved å bryte ned trevirke. I Norge har vi omtrent 230 arter. Felles for de fleste kjukene er at de har «små runde hull» på undersiden, såkalte porer. Det vi kaller en kjuke, er fruktlegetet til den delen av soppen (mycelet) som er inne i treet. Fruktlegetet produserer sporer slik at soppen kan formere seg. I porene sitter sporer som faller ned og føres videre med vinden til et svekket tre, hvor sporene kan få innpass og spire til nye individer. Når kjuke først er etablert i veden, kan de vokse frem år etter år hvis forholdene ligger til rette for det. De kjukene som vokser frem en gang i året kalles ettårige, mens de som vokser over flere år kalles flerårige. Kjuke kan man finne hele året fordi de har kontinuerlig tilgang på næring fra trærne de vokser på.

Porene

Porenes form på ulike kjukearter kan variere. De fleste er runde, men de kan også være kantete, avlange, labyrintiske eller lamellaktige. Mønster og størrelse på porer er viktige kjennetegn for å bestemme kjuke. Antall porer per millimeter kan telles ved hjelp av lupe og linjal.

Porer

Foto: Siri Khalsa

Lameller

Foto: wikimedia

Labyrintisk

Foto: Alain Rockefeller-wikimedia commons

Brunrâte og hvitrâte

Kjukene bruker to forskjellige metoder for å utnytte næringsstoffene i veden. Noen kjuker er selektive og «spiser» bare cellulose og danner det vi kaller brunrâte. Veden blir brun fordi det brune ligninet står igjen. Andre kjuker «gomler i seg» alt som er av næring i veden samtidig. Disse kjukene bryter ned cellulose, hemicellulose og lignin. Dette heter hvitrâte fordi veden blekes og får en hvit farge.

Brunrâte

Hvitrâte

Skogøkosystemet

Kjuker spiller en viktig rolle i skogen fordi de frigjør næring fra dødt trevirke. Næringen fra trærne er viktig for å gjødsle skogbunnen og for å opprettholde ulike samfunn. Det kan

ta 100 år eller mer fra et tre faller til det er helt nedbrutt. I løpet av den perioden er det mange organismer som bruker det gamle treet både til bolig og som næringskilde. Eksempler kan være mose, lav, insekter, rundormer og bakterier. Mange kjukearter er avhengige av gammelskogen. Flere av disse har blitt sjeldne på grunn av det moderne skogbruket. En stor andel av de vedboende soppene er derfor truet og står oppført på rødlista.

Rikelig med død ved er viktig for skogøkosystemet

Kjuker som mat og medisin

Det er få kjuker som er regnet som gode matsopper. Fåresoppen, som er blant de få markboende kjukene, er et hederlig unntak. Oksetungesopp og korallkjuke er begge spiselig, men frarådes å bruke fordi de er utrydningstruet. Flere kjuker slik som kreftkjuke, silkekjuke, flatkjuke, knuskkjuke, knivkjuke og lakkjuke er tillagt å ha antimikrobielle og immunstimulerende egenskaper og brukes til te eller i medisinsk sammenheng. Kanelkjuke, som er en ettertraktet fargekjuke, er giftig.

Organisering av heftet

De aller fleste kjukene skiller mellom nåletrær og løvtrær. Noen er lojale mot kun ett eller et fåtall treslag, mens andre er mer ukritiske. Heftet er organisert etter hvilke treslag kjukene vokser på. Først kommer kjuker man vanligvis finner på løvtrær, deretter de som i all hovedsak vokser på nåletrær. Det er viktig å merke seg hvilket treslag en kjuke vokser på for å lette bestemmelsen.

Foto: Siri Khaiba

Foto: Jerry Opatola, wikimedia commons

Foto: Siri Khaiba

Kjucker på bjørk

Knuskkjuka

Fomes fomentarius

Knuskkjuka er en flerårig, hovformet og trehard kjuka, opptil 15 cm høy og bred. Hatten er glatt og har ringformede soner som ofte går oppover i høyden i grå, hvite eller brunlige farger. Som gammel kan den bli helt svart. Porelaget er først gråhvitt, senere brunt. Porene er runde, 3 - 4 per mm. Kjøttet er brunt. Den danner hvitråte.

Vokser hovedsakelig på bjørk. Vanlig i hele landet.

Knuskkjuka er grei å kjenne igjen på den grå, hovformete hatten og de ringformete sonene som går oppover i høyden. Eldre rødrandkjucker kan ligne knuskkjucker. Hatteskorpen hos rødrandkjuka vil smelte og bli seig i en flamme mens den forkuller hos knuskkjuka. Rødrandkjuka har i tillegg lysere gult kjøtt mens det er brunt hos knuskkjuka. Kjøttet til knuskkjuka har blitt brukt som tennmiddel og til å lage gjenstander som luer og jakker.

Foto: Siri Khatola

Foto: Pål Karlsen

Foto: Siri Khatola

Knivkjuke

Piptoporus betulinus

Knivkjuke er en ettårig, halvsirkelformet og svampaktig kjuke, opptil 15 cm bred og 6 cm tykk. Den er myk og seig som ung, senere korkaktig sprø. Hatten er glatt og hvit i starten, senere brun, gjerne med lyse flekker der den tynne papiraktige hattehuden har løsnet. Porelaget er hvitt. Kanten er avrundet og vokser utover porelaget. Hos ferske sopper kan porelaget løsnes fra resten av hatten. Porene er runde til kantete, 3 - 5 per mm. Den danner brunråte.

Vokser kun på bjørk. Vanlig i hele landet, også i fjellbjørkeskogen.

Knivkjuke er lett gjenkjennelig med sin glatte, lysebrune hatt, sin myke konsistens samt at hattekanten vokser ut over porelaget. Knivkjuker ble før brukt som «knivblokk» for kniver og annen redskap samt for å hindre rust. Kalles også for bjørkekjuke siden den utelukkende finnes på bjørk.

Foto: Siri Khialja

Foto: Jery opola wikimedia commons

Foto: Jery opola wikimedia commons

Kjucker på bjørk

Beltekjuka

Trametes ochracea

Beltekjuka er en vifteformet til halvsirkelformet kjuka, opptil 3 - 10 cm bred og lang. Opptrer ofte med mange eksemplarer tett sammen. Hatten er vekslende håret og glatt med soner i brune og gule farger. Kanten er hvit og buet til bølgete. Porelaget er hvitt som ungt, senere gult eller brunt, ofte med en tydelig kant mot hatten. Porene er runde til kantete, 3 - 4 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser vanligvis på bjørk, men også på andre løvtrær. Vanlig i hele landet.

Beltekjuka kjennes igjen ved det nydelige beltemønsteret på hatten. Den kan ligne raggkjuka og silkekjuka. Raggkjuka er lysere, mer ensfarget og nokså strihåret. Silkekjuka er tynnere enn beltekjuka og har ofte mørkere farger i blå, svarte og brune toner på hatten.

Foto: Per Marstad

Bjørkemusling

Trametes betulina

Bjørkemusling er en halvsirkelformet kjuka som er 2 - 8 cm bred og 2 - 10 cm lang. Hatten er strihåret og hvit, senere grå. Porelaget er kremfarget og består av buede, papirtynne lameller, 1 - 2 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser vanligvis på bjørk, sjelden på andre løvtrær. Finnes spredt i hele landet, sjelden i Nord-Norge.

Bjørkemusling ligner både raggkjuka og labyrintkjuka sett ovenfra, men skiller lett fra disse om man ser på porelaget. Bjørkemusling har lameller mens raggkjuka har runde porer; labyrintkjuka har et labyrintisk mønster på porelaget.

Foto: Per Marstad

Labyrintkjuke

Cerrena unicolor

Labyrintkjuke er en halvsirkelformet kjuke opp til 2 - 10 cm bred og 3 - 12 cm lang. Den kan ofte vokse taklagt og vekse mellom partier med hatter og partier med nedløpende porelag. Oversiden er strihåret i soner, først hvit, senere grå og ofte med grønnfarge pga algevekster. I snitt ses en tynn, svart linje som skiller den børstehårete hatteoverflaten fra kjøttet. Porelaget er hvitt som ungt, senere grått eller brunt. Porene er labyrintformet med vekslende bredde, vanligvis 3 - 4 per mm, sjelden større enn 1 - 2 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser vanligvis på bjørk, sjelden andre løvtrær. Vanlig i hele landet.

Labyrintkjuke kjennes igjen på det labyrintiske, grå porelaget, og den tynne, svarte linjen mellom kjøtt og den børstehårete hatteoverflaten.

Labyrintkjuke kan ovenfra ligne raggkjuke og bjørkemusling. Porelaget er nøkkelen for å skille disse fra hverandre. Bjørkemusling har lameller, raggkjuke har runde porer, mens labyrintkjuke har labyrintmønster i porelaget.

Foto: Siri Khaaba

Foto: David Tate/wikimedia commons

Foto: Per Marstad

Kjucker på bjørk

Kreftkjuke

Inonotus obliquus

Kreftkjuke er kjent for sin sterile svarte utvekst som kan bli 30 cm i diameter. Denne er trehard og ved gjennomskjæring mørk brun, ofte med hvite flekker. Den fertile kjuken sees sjelden og dannes bare en gang under barken sommeren etter at bjørka er død. Den er kortlevd og myk. Porelaget er olivenbrunt og blir fort angrepet av insekter og er borte i løpet av en uke. Porene er små og ujevne på grunn av den vertikale stillingen, 4-5 pr mm. Den danner hvitråte.

Vokser på bjørk. Vanlig i hele landet, særlig i fjellbjørkeskoger og ofte sammen med tofargekjuke.

Den sterile svarte utveksten er også kjent som «chaga» og blir brukt til å lage te. Den har vært brukt som legemiddel mot kreft i Russland.

Foto: Bjørn S. Wikimedia commons

Foto: Bouchier Wikimedia commons

Kreftkjuke er brun inni og ofte med små hvite flekker.

Tofargekjuke

Gloeoporus dichrous

Tofargekjuke er en nedløpende kjuke med små hatter, opptil 4 cm bred, 1-8 cm lang og 1-5 mm tykk. Oversiden er hvit til grå og jevnt filtet. Porelaget er ferskenfarget til mørkt rødbrunt og gelatinøst i frisk tilstand. Porene er runde, 4-6 pr mm. Den danner hvitråte.

Vokser hovedsakelig på bjørk, også funnet på andre løvtrær. Finnes spredt i hele landet.

Tofargekjuke kjennes greit igjen på porelaget som er ferskenfarget til rødt. Ingen forveklingsarter.

Foto: Srii Khalsa

Kjucker på or

Orekjuke

Inonotus radiatus

Orekjuke er en seig, halvsirkelformet kjuke, opptil 6 cm bred og lang. Mange eksemplarer vokser ofte sammen på liggende og stående or. Som ung er hatten gulbrun, ofte med røde dråper. Senere er den mørkt brun. Hattekanten er avrundet som ung og bølgete og oppsprukket som eldre. Porelaget er først gulbrunt, senere mørkebrunt. Porene er runde til kantete, 2 - 5 per mm, ofte med hvite porevegger. Den danner hvitråte.

Vokser vanligvis på or (*Alnus*), men også funnet på andre løvtrær. Vanlig nord til Trøndelag.

Orekjuke forekommer i store mengder på orestammen. Den kan ligne ildkjukearter, men skiller fra disse ved å være myk og seig som ung, ikke hard slik som ildkjukene. Orekjuker blir nokså harde med alderen, men har, i motsetning til ildkjuke, et gulbrunt og skinnende hattekjøtt med et tydelig radiært mønster. Dette ses best i brudd.

Foto: Siri Khaalsa

Foto: Siri Khaalsa

Foto: james.lindsey/wikimedia commons

Kjucker på lønn

Lønnekjuka

Oxyporus populinus

Lønnekjuka er en hvit kjuka med små taksittende hatter, ofte mosebevokst. Hatten er gulhvitt, opptil 5 cm bred. Porelaget er hvitgult og brer seg nedover stammen i opptil 10 cm brede flak. Porene er små og runde, 4 - 6 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser vanligvis på lønn, men også på andre løvtrær. Den vokser ofte i sprekker på stammen. Vanlig i hele landet. I Nord-Norge er den ofte hvit og flat, uten hatter.

Lønnekjuka kjenner man igjen på den gulhvite hatten som ofte er mosebevokst. I snitt ser man tydelige årslag i porelaget.

Foto: Per Marsård

Foto: catapuz

Foto: Siri Kvalø

Kjucker på eik

Svovelkjuke

Laetiporus sulphureus

Svovelkjuke er en vifteformet kjuke opptil 30 cm bred og lang. Hatten er først myk og osteaktig, senere sprø. Den er svovelgul med rosa toner som ung, senere blekbrun. Porelaget er gult til lyst brunt. Porene er kantete, 3 - 4 per mm. Den danner brun hulrâte. Danner fruktlegemer i mai og juni og blir fort spist av insekter. Nøtteaktig lukt.

Vokser på eik hvor den uthuler trærne, også på andre løvtrær. Finnes i edelløvskog, spredt på Østlandet og langs kysten.

Lett gjenkjennelig som fersk på den svovelgule fargen og at den primært vokser på eik.

Foto: pixabay

Eikemusling

Daedalea quercina

Eikemusling er en trehard og bredt halvsirkelformet kjuke, 3 - 12 cm bred og 4 - 15 cm lang. Oversiden er flat og blekbrun, ofte med en lys kant. Porelaget er lysebrunt og poreformen variabel, fra labyrintisk til lammellaktig med 0,5 - 2 mm tykke lamellvegger. Den danner brunrâte.

Vokser på eik. Finnes i løvskog, spredt på Østlandet og langs kysten. Sjelden nord for Bergen.

Eikemusling er lett å kjenne igjen på de tykke labyrintiske lamellene, den blekbrune fargen og voksestedet på eik.

Foto: Tund Naakling Kretzlanssen

Kjucker på selje

Seljekjuka

Phellinus conchatus

Seljekjuka er en trehard kjuka opp til 15 cm bred og 11 cm lang. Hattene er typisk taklagte og mørkt brune. De har smale ruglete soner og skarp hattekant. Porene er rustbrune, ofte sterkt nedløpende på stammen. Porene er runde, 5 - 7 per mm. Den danner hvitråte.

Substrat og habitat: Vokser vanligvis på selje, sjelden andre løvtrær. Følger selje i hele landet.

Seljekjuka kan ligne andre arter i ildkjukeslekten (*Phellinus*). Den skiller seg ut ved valg av vertstre, de rustbrune fargene og de taksittende hattene med skarp kant. Gamle eksemplarer er ofte mosebevakst innerst på hatten. Kan dekke store overflater på treet.

Foto: Siri Mjåla

Teglkjuka

Daedaleopsis confragosa

Teglkjuka er en seig, halvsirkelformet kjuka med rødbrune farger. Hatten er sonet og opp til 2 - 12 cm bred og lang. Porelaget er først gråhvitt, og blir rosabrunt ved trykk, senere brunt. Porene varierer fra rene lameller til avlange porer, 1 - 2 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser vanligvis på selje, men også funnet på andre løvtrær. Vokser i fuktig løv og blandingskog. Finnes spredt i hele landet.

Teglkjuka kjennes igjen på den sonete teglfargete hatten og porene som varierer fra avlange til lamellaktige og blir rosa ved berøring.

Foto: Per Mørstvedt

Kjucker på diverse løvtrær

Svartrandkjuke

Bjerkandera adusta

Svartrandkjuke er en bredt halvsirkelformet kjuke, ofte tett taksittende, 1 - 6 cm bred og 3 - 10 cm lang. Den er seig som ung, senere hard og sprø. Oversiden er først hvit eller grå, senere mørkere grå. Porelaget er først lyst grått og mørkner ved berøring, senere mørkegrått eller svart. Porelaget er betydelig mørkere enn kjøttet. Porene er runde til kantete, 6 - 7 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på ulike løvtrær, meget sjelden på bartrær. Vanlig i hele landet, men mindre vanlig i Nord-Norge.

Svartrandkjuke kjennes best på det grå porelaget, med små runde porer, som er mørkere enn kjøttet. Skorpekjuke har også svarte og grå farger i porelaget, men den har mye grovere og mer labyrintiske porer og vanligvis bare en beskjedent hattekant.

Foto: Per Mandtad

Foto: Jerzy O. Jerzycki / commons.wikimedia.org

Foto: Siri Khalsa

Foto: Siri Khalsa

Løvsoghabitater

Kjucker på diverse løvtrær

Ildkjukeslekten

Phellinus

Det er flere Ildkjucker som er store og iøynefallende på stående og liggende løvtrær. De kjennes igjen på den treharde konsistensen og de brune og svarte fargene. De er lette å plassere i slekten ildkjucker, men en del av artene er vanskelig å skille fra hverandre.

Foto: Erik Kjegge

Ospeildkjuke (*Phellinus tremulae*) hatt svart eller grå, porelag brunt til gråbrunt. Vokser kun på levende osp, normalt i tilknytning til kvisthull og døde greiner. Den er vanlig. Kjennes igjen ved verten og voksemåten. Stor ospeildkjuke ligner, men er større og vokser i fordypninger i stammen. Den er sjelden.

Foto: wikimedia commons

Svart ildkjuke (*Phellinus nigricans*) i sin typiske utforming kjennes den igjen på sin svarte, glatte og smalsonete hatt med skarp kant. Utypiske eksemplarer kan lett forveksles med nærstående arter.

Foto: wikimedia commons

Seljeildkjuke (*Phellinus ignarius*) i sin typiske utforming kan seljeildkjuke kjennes igjen ved den brede halvsirkelformete voksemåten. Den har brede svarte soner hvor den ytterste ofte er mer grå og avrundet mot porelaget. Vanlig og normalt på selje. Den svært nærstående ildkjuke (*Phellinus alni*) vokser vanligvis på andre løvtrær.

Flatkjuke

Ganoderma applanatum

Flatkjuke er en hard og halvsirkelformet kjuke, opptil 30 cm bred og lang. Oversiden er tydelig flat og brun, ofte med et kanelbrunt pulver som består av sporer. Porelaget er først kremhvitt, senere gulbrunt. Porelaget blir raskt brunt ved berøring. Kjøttet er lillabrunt, ofte med hvite flekker. Porelaget er i snitt lagdelt med tynne mørke soner mellom. Porene er runde, 4 - 6 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på de fleste løvtrær. Vanlig nord til Snåsa.

Flatkjuke er en meget karakterisk art med den flate, ruglete hatten og det kanelbrune sporepulveret på toppen. Den blir kalt «artist's fungus» på engelsk og på unge friske eksemplarer kan man tegne på det hvite porelaget. Porelaget huser ofte en flueart, *Agathomyia wankoviczii*, som gjør at poreflaten får opphøyde munninger.

Foto: Bjørn S. wikimedia commons

Foto: JMK wikimedia commons

Silkekjuka

Trametes versicolor

Silkekjuka er en vifteformet til halvsirkelformet kjuka. Den danner ofte små rosetter på stubber. Hatten er flat og tynn helt til festepunktet, 2 -1 0 cm bred og lang. Den har et vakkert brunt, blått og svart sonemønster. Kanten er hvit og bølgete. Kjøttet er hvitt. Porelaget er hvitt som ungt, senere gulaktig. Porene er runde til kantete, 3 - 5 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på de fleste løvtrær, ofte i edelløvskog. Vanligst langs kysten, sjelden i Nord-Norge.

Silkekjuka kjennes igjen på det nydelige sonemønsteret i mørke farger. Beltekjuka kan ligne lysere eksemplarer av silkekjuka, men er tykkere, spesielt mot basis. Silkekjuka er jevntynn helt til festet.

Foto: Siri Khaila

Kjucker på diverse løvtrær

Kanelkjuke

Hapalopilus rutilans

Kanelkjuke er en delvis hovformet kjuke som er saftig og myk som ung. Hatten er beigerosa til brun, opptil 8 cm bred og lang. Porelaget er lysebrunt. Porene er kantete, 2 - 4 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på rogn og hassel, sjelden på andre løvtrær. Finnes spredt over hele landet, men er nokså sjelden.

Kanelkjuke kjennes igjen ved den kanelbrune fargen. Kanelkjuke er en ettertraktet fargesopp. Alle deler av soppen farges øyeblikkelig fiolett ved tilsetning av en dråpe salmiakk eller lut. Den er dødelig giftig.

Foto: Erik Kragge

Sinoberkjuke

Trametes cinnabarina

Sinoberkjuke er en halvsirkelformet kjuke med livlige røde og oransje farger. Hatten er glatt, 2 - 6 cm bred og 3 - 10 cm lang. Porelaget er kraftig sinoberrødt. Porene er runde, 2 - 4 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på diverse løvtrær. Kommer allerede om våren. Finnes spredt i hele landet, sjelden på Vestlandet.

Med sin sinoberrøde farge og glatte hatt er dette en av landets lettest gjenkjennelige kjucker. Flammekjuke (*Pycnoporellus fulgens*) kan ligne både i form og farge, men vokser på gran og har større porer.

Foto: Erik Kragge

Raggkjuke

Trametes hirsuta

Raggkjuke er en vifteformet til halvsirkelformet kjuke, opptil 3 - 10 cm bred og lang. Det vokser ofte mange kjuker sammen. Hatten er strihåret, først hvit, senere grå og ofte med grønnfarge på grunn av algevekster. Kjøttet er hvitt og skilt fra den strihårete overflaten med en tynn mørk sone. Porelaget er hvitt som ungt, senere grått eller brunt. Porene er runde til kantete, 3 - 4 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på de fleste løvtrær, ofte på åpne plasser. Finnes over hele landet og er en av våre vanligste kjuker.

Raggkjuke kjenner vi igjen på den lyse strihårete hatten og porelaget som er krem- eller gråfarget. Raggkjuke kan ovenfra ligne flere kjuker som går på løvved slik som beltekjuke, labyrintkjuke og bjørkemusling. De runde porene skiller den fra labyrintkjuke (labyrintiske porer) og bjørkemusling (lameller). Beltekjuke er mer brunfarget, finere behåret og har en hvit kant.

Foto: Per Marstad

Foto: Siri Khabala

Skorpekjuke

Datronia mollis

Skorpekjuke er variabel og kan opptre som skorpeformet, eller med en bølget hatt, 2 cm bred. Hatten er først mørkebrun og behåret, senere glatt og svart. Porelaget er først gråhvitt, senere brunt. Det er en svart sone mellom hatten og kjøttet. Porene er kantete til labyrintiske, 1-2 pr mm. Den danner hvitråte.

Vokser på levende og døde løvtrær. Finnes spredt i hele landet.

Skorpekjuke kjennes igjen på de store uregelmessige grå porene, den lille svarte hatten og den svarte sonen mellom hatten og kjøttet. Den langt sjeldnere finporet skorpekjuke (*Datronia stereoides*) kan ligne, men denne har mye mindre og jevnere porer (4-5 pr mm).

Foto: Siri Khabala

Kjucker med stilk på løvtrær

Finporet vinterstilkkjeke

Polyporus ciliatus

Finporet vinterstilkkjeke har en sentral stilk og en rund og flat hatt, 4 - 8 cm i diameter. Oversiden er gulbrun, senere mørkebrun med små fine skjell. Porelaget er hvitt til grått, senere gulnende. Porene er små og knapt synlige, runde 5 - 7 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på greiner og stubber av diverse løvtrær. Funnet i løvskog i hele landet. Fruktlegemer er oftest funnet i mai, juni og juli.

Kjennes igjen på den sentrale stilken og de små porene. Grovporet vinterstilkkjeke er en art i samme slekt som kan ligne, men denne har kantete og vesentlig større porer.

Foto: Per Marsdal

Foto: Siri Klåasa

Grovporet vinterstilkkjeke

Polyporus brumalis

Grovporet vinterstilkkjeke har en sentral stilk med en rund og flat hatt opptil 8 cm i diameter. Oversiden er brun, senere svart. Porelaget er hvit til grå, senere gulnende. Porene er store og kantete 0.3-1 pr.mm. Danner hvitråte. Fruktlegemene kommer opp om våren, fra mars.

Vokser på grener og stubber av løvtrær. Funnet i løvskog.

Den sentrale midstilken er karakteristisk. Ligner finporet vinterstilkkjeke men skiller seg ut ved de grove porene.

Foto: Wilhelm Zimmerling wikimedia commons

Kjucker på gran

Hyllekjuka

Phellinus viticola

Hyllekjuka kan opptre som et tynt skorpeformet porelag på veden eller ha smale, avlange sammenvokste hatter i rader på 30 - 40 cm bortover veden. Hatten er rødbrun, lysere mot kanten, mørkere med alderen. Porelaget har en varm brunfarge. Runde porer, 4 - 7 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på gran og furu. Den er vanlig fra Østlandet til Nord-Norge, sjelden på Vestlandet.

Hyllekjuka kjennes igjen ved de varme brunfargene. Den kan forveksles med granrustkjuka, svartsonkjuka og sjokoladekjuka. Granrustkjuka er mørkere purpurbrun. Svartsonkjuka skiller seg ved å ha mindre porer, gulbrunt kjøtt og en svart sone mellom kjøtt og porelag. Sjokoladekjuka er sjelden og rødlistet og skiller seg ved bare å vokse som et tynt lag på veden og med farge som ligner sjokoladepulver.

Foto: Siri Khalsa

Foto: Andreas Kunze, Wikimedia commons

Foto: Siri Khalsa

Foto: Siri Khalsa

Granskoghabitater

Kjucker på gran

Rekkekjuke

Antrodia serialis

Rekkekjuke er svært variabel. Den kan opptre kun med et porelag som vokser som en tynn skorpe på veden eller med hylleformete hatter i rekker langs veden. Hatten er først hvit og senere kanelbrun, opptil 1 cm bred og 15 cm lang. Når hatter er til stede, er kjuken tofarget med brun hatt og hvitt porelag. Porene er runde, 3 - 4 per mm. Kjuken er seig og en kan dra hele soppen fra underlaget i ett stykke. Kjuken får typisk insektangrep som etterlater brune, kornete vedheng som blir hengende i poreoverflaten. Sent i sesongen blir kjuken i tillegg ofte angrepet av en parasittsopp som gir overflaten rosa flekker. Den danner brunrøte.

Vokser hovedsakelig på gran og er vidt utbredt i gransonen. Vokser også på bearbeidet ved. Er en av de vanligste kjukene på gran.

Forveklingsarter: Kan ligne andre arter i hvitkjukeslekten (*Antrodia*). Som ung er den helt hvit og vanskeligere å kjenne igjen. Den lille brune hatten, de runde porene og det at arten lett kan løsnes sammenhengende fra veden, er gode holdepunkter. Som eldre kjennes den lett igjen på de smuldrete elementene etter insektangrep og/eller de rosa flekkene etter soppangrep.

Foto: Siri Khausa

Rekkekjuke med smuldrete elementer etter insektangrep

Foto: Siri Khausa

Foto: Siri Khausa

Rekkekjuke kan en dra av veden i en bit

Foto: Siri Khausa

Tjærekjuke

Ischnoderma benzoinum

Tjærekjuke er en nokså flat kjuke, opptil 12 cm bred og 15 cm lang. Den er myk og brun som ung, senere nokså hard og sprø og mørkere brun til svart. Den har ofte tydelige svarte uregelmessige soner i hatten. Hattekanten er mer eller mindre bølget. Porene er runde til kantete, 4 - 6 per mm. Porelaget er kremhvitt som ungt, får mørke flekker ved berøring, senere mørkere brunt. Den danner hvitråte.

Vokser stort sett på gran, men også på furu, sjelden på løvved. vokser i granskog nord til Rana.

Tjærekjuke kjenner vi igjen på den noe filtete brune overflaten med de tjæresvarte sonene. Den er svært lik den sjeldne og rødlista edeltjærekjuke (*Ischnoderma resinosum*) som er en sørlig art og som primært er kjent fra bøk.

Foto: Siri Khaalsa

Foto: Siri Khaalsa

Ung

Voksen

Gammel

Foto: Siri Khaalsa

Kjucker på gran

Bitterkjuke

Postia stiptica

Bitterkjuke er en myk halvsirkelformet kjuke, opptil 2 - 6 cm bred og 2 - 12 cm lang. Hatten er hvit som ung, gulnende med alderen. Den får etter hvert groper og små svarte prikker. Porelaget er hvitt, senere gulbrunt. Porene er runde til kantete, ofte 5 - 6 pr.mm. Soppen har en sterkt bitter smak. Den danner hvitråte.

Vokser stort sett på gran, sjelden andre treslag. Finnes spredt på Østlandet, sjelden nord til Rana.

Bitterkjuke kan ligne andre arter i melkekjukefamilien (*Postia*), men kjennes igjen ved den sterkt bitre smaken og hatten som med alderen blir uregelmessig med vorter, groper og små svarte prikker.

Foto: Per Mandstad

Foto: jery opida/Wikimedia commons

Blåkjuke

Postia

Det finnes flere blå kjucker i slekten *Postia*. De er ganske vanlige. Noen vokser hovedsaklig på gran, andre på løvved.

Det er vanskelig å skille dem fra hverandre og gruppen er for tiden under vitenskapelig utredning.

Foto: Siri Kluba

Foto: Siva Images/Wikimedia commons

Vedmusling

Gloeophyllum sepiarium

Vedmusling er en liten vifteformet kjuke, opptil 7 cm bred og 12 cm lang. Hattkanten har livlige gule og rustbrune farger som fersk. Kjuken blir mørkere med alderen. Porelaget er lamellaktig med 15 - 20 lameller per cm målt langs hattekanten. Soppen kan også ha områder med større utdradde, labyrinthiske porer, 1 - 2 per mm. Den danner brunrâte.

Vedmusling kjenner vi igjen på de filtaktige og sonete hattene med livlige gule og rustbrune farger og det labyrinthiske, lamellaktige porelaget. Den kan ligne duftkjuke ovenfra, men sistnevnte har runde porer og lukter anis. Det finnes to andre sjeldne arter i samme slekt som kan ligne: Granmusling (*Gloeophyllum abietinum*) har mindre livlige farger og større mellomrom mellom lamellene, 8 - 12 per cm, badstumusling (*Gloeophyllum trabeum*) har mye tettere lameller med 2 - 4 per mm og hatten blir grå med alderen.

Foto: Siri Khaalsa

Foto: Siri Khaalsa

Duftkjuke

Gloeophyllum odoratum

Duftkjuke er en variabel puteformet til hovformet kjuke, opptil 20 cm bred og lang. Den dufter sterkt av anis. Hattkanten er oransjegul som fersk, mørkere med alderen. Porelaget er brunt og tydelig lagdelt. Porene er lysere enn kjøttet. Runde porer, 3 - 5 per mm. Den danner brunrâte.

Vokser hovedsakelig på gran, ofte på toppen av stubber. Vanlig på Østlandet og i Trøndelag. Finnes spredt i hele landet.

Duftkjuke er nokså lett å identifisere med duften av anis eller lakris og de oransjebrune fargene, særlig på hattekanten.

Foto: Siri Khaalsa

Kjucker på gran

Granrotkjuke

Heterobasidion parviporum

Granrotkjuke vokser ved røttene til gran og kan bli 20 cm i diameter. Den kan vokse skorpeformet på veden eller opptre med bølgete, brune hatter som gir et lag på lag inntrykk. Porene er kremgule og runde til kantete, 4 - 5 per mm. Den danner hvitråte og utthuler grantrær.

Vokser ved røttene til gran. Vanlig i granskog i hele landet og ofte utbredt i granplantasjer.

Granrotkjuke kjennes igjen på den brune hatten som er furet og bølget, samt det kremfargede porelaget og sitt spesifikke voksested. Den er svært lik fururotkjuke som har noe større poreåpninger og primært vokser på furu. Rotkjukearter er til stor skade for skogbruket fordi de angriper og danner råte på levende trær.

Foto: jeroz opola wikimedia commons

Foto: Sini Khaba

Foto: Per Mørstad

Vasskjuke

Climacocystis borealis

Vasskjuke er en sirkulær til tungeformet kjuke ofte med en avsmalnende basis, 3 - 15 cm bred og lang. Hatten er grovt filtet og meget saftig. Den er hvit som ung og gul og sprø som tørt. Porelaget er hvitt og nedløpende. Porene er kantete, 1 - 3 per mm. Kjøttet har en tydelig todelt struktur. Den danner hvitråte.

Vokser på gran. Forekommer ofte i store antall ved basis av stående gran i fuktig miljøer.

Finnes spredt i hele landet, men sjelden på Vestlandet og i Nord-Norge.

Vasskjuke kan ligne arter i melkekjukeslekten (*Postia*) men kjennes igjen på de saftige og strihårete hattene som vokser i store antall på stående gran.

Foto: Per Marstad

Foto: Siri Khalså

Foto: wikimedia commons

Vasskjuke vokser ofte fuktig og på stående granstammer.

Kjucker på gran

Fiolkjuka

Trichaptum abietinum

Fiolkjuka er tynn og liten. Den kan vokse skorpeformet på veden eller med tallrike små hatter med nedbøyd hattekant, opptil 3 cm brede. Hatten er grå og hvit, ofte med grønne soner. Porelaget er frisk fiolett som ferskt, med alderen blir det brunt, men ofte med en blekfiolett rand langs kanten. Porene er runde til kantete, 4 - 6 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser hovedsakelig på gran, ofte tallrikt på nylig falne granstammer med bark. Vanlig i granskog over hele landet.

Det er to andre liknende arter i samme slekt som er mer sjeldne. Artene skiller ved å se på porelaget. Tannfiolkjuka (*Trichaptum fuscoviolaceum*) har tannet til pigget porelag, mens lamellfiolkjuka (*Trichaptum laricinum*) har lameller i porelaget og er rødlistet. De to sistnevnte foretrekker furu.

Foto: Per Marstad

Foto: Siri Khasica

Foto: Jerzy Opioła, Wikimedia Commons

Foto: Jerzy Opioła, Wikimedia Commons

Kjucker på furu

Gulrandkjuke

Phaeolus schweinitzii

Gulrandkjuke er en tungeformet til sirkulær kjuke, noen ganger med en sidestilt stilk. Hatten er rødbrun med lys gul kant, 5 - 20 cm bred og lang. Porelaget er først gulbrunt, senere helt svart og sprøtt. Porene er først kantete, senere opprevet, 1 - 3 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser ofte på bakken eller ved røttene til furu og lerk, sjelden på gran. Vokser i barskog nord til Alta, men er sjelden.

Gulrandkjuke kjennes igjen ved den gule kanten og de store og myke hattene. Det er en ettertraktet fargesopp som gir vakre gule til brune farger.

Oversiden

Foto: Siri Khabåa

Undersiden

Foto: Siri Khabåa

Sandkjuke

Coltricia perennis

Sandkjuke er en seig og ofte traktformet kjuke med brun stilk og en rund hatt, 3 - 10 cm i diameter. Hatten er filtet og har brune og gulfargede belter. Porelaget er først grått, senere mørkebrunt. Porene er små og kantete, 2 - 4 per mm.

Vokser på sandet jord ved gran og furu over hele landet.

Sandkjuke kjennes igjen ved det nydelige beltemønsteret på hatten, og at den har stilk og vokser på bakken. Kanelsandkjuke (*Coltricia cinnamomea*) er en sjeldnere forekommende art i samme slekt som kan ligne. Denne vokser i edelløvsskog og har mindre tydelig beltemønster på hatten.

Foto: Per Marstad

Kjucker på nåletær

Granstokkjuke

Phellinus abietis

Granstokkjuke er en trehard og hovformet kjuke med skarp kant og nedløpende porelag. Hatten er opptil 6 cm bred og 12 cm lang og tydelig sonet. Hatten er mørkebrun og filtet som ung, senere helt svart, med unntak av kanten som forblir gulbrun. Porelaget er gulbrunt. Porene er runde til kantete, 4-6 per mm, stedvis lamellaktige, 1-3 pr mm. Den danner hvitråte.

Vokser på død eller levende gran i høyere-liggende granskoger. Finnes nord til Rana.

Forveklingsarter: Granstokkjuke kan forveksles med furustokkjuke, men skiller seg ved at den vokser på gran og har skarpkantede hatter med nedløpende porelag. Furustokkjuke vokser gjerne høyt på stammen på levende furuer. Når granstokkjuke blir gammel kan den få en sjelden og rødlistet hvit til gul kjuke voksende på seg som heter fjellgrankjuke (*Skeletocutis chrysell*).

Foto: caspar s/wikimedia commons

Furustokkjuke

Phellinus pini

Furustokkjuke er en trehard og hovformet kjuke, opptil 9 cm bred og 13 cm lang. Hatten er lysrød til brun, ofte lysere mot kanten og tydelig sonet, senere mørkere i fargen. Porelaget er gulbrunt. Porene er runde til labyrinthiske, 1-3 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser på levende furu. Finnes spredt nord til Finnmark.

Forveklingsarter: Furustokkjuke kjennes igjen på de brune fargene, den rødbrune kanten og ved at den vokser på stående furu, vanligvis høyt på stammen.

Foto: Wikimedia commons

Kjucker på nåletær og løvtrær

Rødrandkjuke

Fomitopsis pinicola

Rødrandkjuke er en mer eller mindre hovformet kjuke med hard konsistens. Hatteskorpen smelter og blir seig ved oppvarming i en flamme. Som ung kan den være gulhvitt til rødoransje, men får med alderen grå til svarte farger på hatten og en karakteristisk rød eller oransje sone mot randen av hatten. Som gammel er den ofte helt svart. Lukten er syrlig og lett ubehagelig. Kjøttet er kremfarget. Porelaget er lyst og ofte gultonet og porene er runde, 3 - 5 per mm. Den danner brunrâte.

Vokser på både nåletrær og løvtrær. Svært vanlig på gran i barskog nord til Rana, sjelden på Vestlandet og i Nord-Norge.

Rødrandkjuke har svært variabelt utseende, men kjennes ofte igjen på den røde eller oransje randsonen. Overflaten smelter ved oppvarming. Knuskkjuke kan ligne, men er ofte mer hovformet med tydelige soner, smelter ikke ved oppvarming og har brunere kjøtt enn rødrandkjuke. Rosenkjuke kan også ligne, men har rosa porelag og brunrosa kjøtt.

Foto: Siri Khalsa

Ung rødrandkjuke

Foto: Siri Khalsa

Gammel rødrandkjuke

Foto: Siri Khalsa

Spektakulære og sjeldne kjuker på gran

Flammekjuka

Pycnoporellus fulgens

Flammekjuka er en halvsirkelformet til noe avlang kjuka med oransje farger, opptil 6 - 9 cm bred og lang. Porelaget er gulrødt til oransje. Porene er runde til kantete, 2 - 3 per mm. Den danner brunrâte.

Vokser på gran. Sørøstlig art, sjelden og rødlistet.

Kjennes igjen ved at den vokser på gran samt sin intense oransje farge. Sinoberkjuka har lignende farger, men vokser på løvved.

Foto: Erik Kragge

Rosenkjuka

Fomitopsis rosea

Rosenkjuka er en trehard og hovformet kjuka, opptil 6 cm bred og 10 cm lang. Hatten er gråbrun med soner. Soppen har et karakteristisk rosafarget porelag. Kjøttet er brunrosa. Runde porer, 3 - 5 per mm. Som gammel blir den mørkere. Den danner brunrâte.

Vokser på gran. Sjelden og rødlistet. Hovedutbredelse på det indre Østlandet og i Trøndelag.

Rosenkjuka kjennes igjen på den vakre rosa fargen. Den kan ligne på sin slektning rødrandkjuka. Disse skiller man fra hverandre ved å se på kjøttet og porelaget. Rødrandkjuka har kremfarget kjøtt og gulhvite porer mens rosenkjuka har brunrosa kjøtt og rosa porer.

Foto: Siri Khaalika

Spektakulære og sjeldne kjuker på eik

Korallkjuke

Grifola frondosa

Korallkjuke er en tungeformet kjuke som vokser sammen i tette kolonier, opptil 40 cm bred. Den har en sidestilt stilk. Hatten er først grållilla, senere lys brun. Porelaget er hvitt. Porer 2 - 4 per mm. Den danner hvitråte.

Vokser ved basis av gamle eiker, sjelden på andre løvtrær. Den vokser ofte på åpne og varme steder og er vanligst i kulturlandskapet. Rødlistet.

Korallkjuke kjennes igjen på de tette koloniene ved basis av eik. Den kan ligne skjermkjuke (*Polyporus umbellatus*) i form og finnes på samme voksested. Skjermkjuke har midtstilt stilk, mens den er sidestilt hos korallkjuke. Korallkjuke er spiselig, men utrydningstruet i Norge. Den dyrkes i Asia under navnet mai-take.

Foto: Per Marstad

Oksetungesopp

Fistulina hepatica

Oksetungesopp er en tungeformet og saftig kjuke festet til underlaget med en tykk og kort stilk. Hatten er opptil 20 cm i diameter. Som ung er den myk og skiller ut en rød væske ved trykk, soppen blir seig som eldre. Oversiden er dypt rødbrun med rund kant. Porelaget er først hvitt, senere rosa til rødt. Porene er tette, runde og frie, 4 - 6 per mm. Den danner brunråte og uthuler eiketrær.

Vokser ved basis av store gamle eiker, sjelden andre løvtrær. Fruktlegetet dannes først etter at eika har blitt gammel. Følger eik i hele landet. Sjelden og rødlistet.

Kjennes igjen ved den røde, tungeformete og saftige hatten ved basis av eik. Ingen forveklingsarter. Sammen med svovelkjuke forårsaker den uthuling av eiketrær.

Foto: Per Marstad

Norges sopp- og nyttevekstforbund

Norges sopp- og nyttevekstforbund (NSNF) er en frivillig organisasjon med 42 medlemsforeninger og over 7500 sopp- og nyttevekstinteresserte medlemmer spredd over hele landet. Les mer om medlemskap på soppognyttevekster.no/medlemskap.

Kjukelaget

Kjukelaget er en interessegruppe i NSNF med fokus på vedboende sopp. Formålet med Kjukelaget er å øke kunnskapen om kjuker og barksopper og å arbeide for å fremme det biologisk mangfoldet gjennom kartlegging av arter på våre turer. Kjukelaget driver facebook-siden "Kjuker og barksopp i Norge".

Medlemskap i Kjukelaget er gratis for alle medlemmer av NSNF. Du kan kontakte Kjukelaget via e-postadressen kjukelaget@soppognyttevekster.no.

Les mer på Kjukelaget.soppognyttevekster.no

Norges sopp- og nyttevekstforbund

soppognyttevekster.no

